

erre a meglehetősen intim és
ízléstelen szívességre, a szóban
forgó beszélgetés lévén baráti
kapcsolatunk
zárlata egyben.

SZ. Z.-VÁLTOZAT

„Minden szonettet szájba kéne rúgni”

Minden szonettet szájba kéne rúgni,
hogy elvetélt poéta doktusok
ne tudjanak örökké súgni-búgni,
hogy semmi nincs, ha nincsen megszabott

mérték. Egy forma és egyféle törvény
uraljon minden lelkes állatot
(legyen póráz a mondott állat orván)
ha már az Isten szépen itt hagyott

minket és megpucolt. Ülünk a pácban,
de én, anyám, nem ilyen lére vágytam.
Saját levében forrva így forog,

így issza meg saját levét a lélek:
tudod, Múzsám, hogy félre nem kefélek,
s én is tudom, hogy mit nem mondhatok.

Megyesi Gusztáv

LEHET-E GYŐZNI?

Az a legizgalmasabb, amikor megjelenik a győztes.

Össze van verve, végtagjai kicsavarva, életét darabokra cincálták, még föl sem lépett a szőnyegre, máris bebizonyították róla, hogy hétp próbás gazember, gyermekek megrontója, amúgy pedig egy korlátolt hulye. Ott áll ez az összevert ember, s azt mondja: – Győztem!

Lehet, persze, hogy nincs is összeverve. Keze-lába a helyén, senki meg nem nya-

kalta, ruháját meg nem szaggatták, minthogy senki el nem ment a versenyre, még az ellenfél sem. A verseny elmaradt. Nem volt hát mit megnyerni, a győztes mégis győztesnek kiáltja ki magát, amiben semmi kockázat nincs, minthogy ember sincs, aki látta volna, hogy ő nem győzött.

De jó, tegyük fel, van verseny. Akkor meg az a baj, hogy miféle verseny ez. Mert a győztes ugyan fellépett a szőnyegre, be is melegített kellőképpen, ám birkózódresszt húzott magára, az ellenfele viszont bokszkesztyűben ugrott eléje. Úgyhogy mielőtt ez megmarkolta volna amazt, amaz már ütött is, hogy aztán később, amikor amaz egy balhorgot készulne kivédeni, emez már át is kulcsolja a lábát; földre esés, minden.

A lényeg, hogy mindkettő összeverve, megalázva távozik, de viktóriát formál ujjával. Miféle győzelmeink vannak?

S miféle lóra tevéseink?

Vissza önmagunkhoz.

Például a húgom. Midőn annak idején Fekete Pétert játszottunk családi körben (fé-szekmeleg), annyira megtetszett neki Fekete Péter figurája, hogy ragaszkodni kezdett hozzá. Ujjai megfehéredtek a szorítástól, emberfölötti erővel nem engedte, hogy elhúzzuk tőle, amikor pedig nálam volt a Fekete Péter, s felkínáltam neki elhúzásra, és ő sikerrel el is húzta, hát felsikoltott örömeiben. Égnek tárta karját, nagyokat toppantott, s a hajszálerek megpirosultak fél körte formájú orcáján, ismerjük az ilyet, s a következményeket; a húgom azóta se vitte semmire.

Bele kéne már vágnotok valamibe – mondja most már mindennap anyám, s csakugyan, ezek már azok az idők, amikor bele lehet vágni.

Győztesnek kihozni magunkat.

A belevágás: a győzelem üldözése.

Ám nekünk tudnunk kell – és dokumentumértékű lesz, amit most mondok, hiszen már ennek is van irodalma –, hogy a Fekete Péter nevű kártyajátékot a koalíciós idők után betiltották. Mondván, hogy *fekete*, s ez faji előítéletek gerjesztésére alkalmas. (Meg aztán miért pont Péter?)

Milyen legyen a figura?

Milyen lehet?

Vigyázat: a figurának negatívnak kell lennie, hiszen akinek a kezében marad, az végül is vesztes, nehogy örülni kezdjen. Igaz, bűnozó, kulák, mindenféle deklasszált egyén se lehet, mert ezek meg túl ijesztőek, gyerek kezébe nem valók.

Szép feladat.

Elég az hozzá (illetve nem elég), hogy a Fekete Pétert egy kéményseprőről mintázták meg, kéményseprő lett kéményseprőruhában, kéményseprési eszközökkel a kezében. Mégsem akármilyen kéményseprő lett, olyan átlagos, hiszen a kéményseprők mégiscsak egy réteg (húszezer kéményseprőt számlált akkoriban az ország, plusz az alkalmazottak; vízfej már ezen a vonalon is!), mindez diszkrimináció lett volna, plusz a gyerek képzetársítása is, ahelyett hogy megtekerné kabátján a gombot egy kéményseprő láttán, azt mondja: pfuj (kivéve a húgomat és a húgomféléket).

Terítsük ki kártyáinkat, és látni fogjuk: a Fekete Péter végül is kéményseprő lett, ám csöppet sem átlagos.

Vörös hajú lett és szeplős. Tejfehér bőrű, egészséges fogazatú. Pont, amilyenből a legkevesebb van, vagy tán nincs is.

Nem általános és nem is különös.

A lehető legteljesebb egyedi.

Győzelem.

Ám – és ez most csöppet sem irodalmi fogás – a mi környékünkön Kocsis bácsi pulcolta a kéményeket.

Kocsis bácsi veres hajú volt és szeplős.

Ezért vigyázat!

Ha csak egyetlenegy ember is.

Lehet-e itt győzni?

Apámat ötvenegyben elvitték. Mindegy, miért vitték el, másnap már kiengedték. Apámat az a Cs. bácsi hallgatta ki, aki később házmester lett a házunkban; az élet tréfája. A konfliktus azonban minden további nélkül feloldható. Apám például soha egyetlen szóval sem emlegette fel a történeteket, harminc éven át, ha későn ért haza, kapupénzt adott, és Cs. bácsi elfogadta. Ez így ment egészen a nyolcvanas évek közepéig, akkorra apám is, Cs. bácsi is kellőképp elmeszesedett, csak Cs. bácsi valamivel jobban. Kisgatyában állt ki az udvarra, és szörnyű átkokat szórt a ház lakóira, egyszer aztán apámra is. Bezzeg, a Megyesi urat csak meglegyintettem, máris maga alá vizelt, hej, de kisfiú volt ottan.

– Nem igaz – kiáltotta apám furcsa, elvékonyodott hangon –, egyetlen szó sem igaz. Egy ujjal se bántott.

Néztük apánkat, ezek már tényleg a változás évei voltak, az újságok teli meghurcoltak emlékezéseivel, jogos jóvátételi kérelmeivel.

Ki győzött, és ki veszített?

Cs. bácsi kegyetlen volt két ízben apámmal, ez evidencia. Ám apám is kegyetlen volt Cs. bácsival, csak ő harminc éven át, minden kései kapunyitáskor.

Mérlegre tehető-e mindez?

S ha mérlegre tehető, mit kezdünk vele?

Továbbá: ennyire hülye volna a győztes, hogy kificamult karral is viktóriát mutat, s bedagadt szemmel is belekacsint a kamerába?

És miért van az, hogy a győztes elhiszi, hogy a nép is elhiszi?

Honnan tudja a győztes, hogy a nép is úgy akarja tudni?

Mit akar a nép? Mit akar a lakosság? Az ország?

Az ország tíz és fél millió ember. Vegyük önmagunkat, az a legbiztosabb. Egy embernek van, mondjuk, negyven közeli jó vagy rossz ismerőse, újabb negyven távoli ismerőse, négyszázat meg csak úgy ismer. Midőn beleordít valaki a mikrofonba, mondjuk egy színpadon, hogy ez és ez van, hogy ezt és ezt gondolja, akarja, vágyja a nép, akkor én azt – mert kételkedő alak vagyok – el fogom neki hinni. Igen, elhiszem. Tudniillik ha nem volnék kételkedő alak, akkor nem hinném el, hiszen azt mondanám: koróttam van az a négyszáznolcvan ismerős, s ezekről tudom, hogy nem azt vallják, gondolják, vágyják, mint amit bemondtak a népre hivatkozva. Tehát az állítás hamis. Blöff.

De nem. Én kételkedő alak vagyok, legelőbb is magamban kételkedem. Tehát amikor nem tapasztalom környezetemben, hogy az van, amit a színpadról bemondtak, akkor azt gondolom, biztos én és ismerőseim látjuk másképp, és a nép rajtam és négyszáznolcvan ismerősömön kívüli része csakugyan azt vallja, amit a színpadról bemondtak.

Mindent be lehet mondani, s egy picit el is hiszitek.

Tegnap este a híradóban bementék az időjárás-jelentésben, hogy egész nap sütött a nap. Én egész nap otthon voltam, be volt borulva. Mégis hittem a hírek, mert általában kineve csak tenyérnyi az ég, a többi a tiétek, ti tudjátok.

Illetve hát ti se: mert a győztés is csak éppen hogy egy tenyérnyi hely.

Heller Ágnes

KELET-EURÓPA „DICSŐSÉGES FORRADALMI”

Nóvé Béla fordítása

Bevezető

Az elmúlt húsz év során egyetlen olyan politikai esemény sem keltett akkora figyelmet a nyugati világ akár legtávolabbi szegleteiben, mint azok a drámai változások, amelyek 1989-ben Kelet-Európában végbementek. Csaknem ugyanilyen hatást gyakorolnak azok a kevésbé drámai, ámde semmiképp sem jelentéktelenebb politikai, társadalmi és gazdasági döntések, folyamatok, amelyek jelenleg is zajlanak. Manapság Kelet-Európában történik valami, ami csak ritkán szokott, valami, ami megváltoztatni készül az általunk ismert világot, éspedig oly sok tekintetben, hogy annak következményeit ez idő tájt még csak találgatni sem lehet. Valamennyien résztvevői és szemtanúi lettünk egy történésnek, amely e percben is folytatódik. Szereplői vagyunk, benne élünk, és magunk is formálódunk általa: ez a mi történetünk. Eseményeit vitatva tudósok és újságírók egyaránt a „történelmi” vagy „világtörténelmi” kifejezéseket használják. A „történelmi” jelző ez esetben három különböző jelentést hordoz. Először is azt jelenti, hogy ezen eseményekről valamennyi jövőbeni történelemkönyv megemlékezik majd. Jelenti továbbá azt, hogy az a folytonosság, amely mindeddig a kelet-európai országok örökké tartó jelenének látszott, most egyszeriben múlttá lett, hogy 1989 eseményei e népek életében egyszer és mindenkorra lezártak egy fejezetet. A totalitáriánizmus, lebontásának folyamatával, immár történelemmé vált. Végül pedig a „történelmi” fogalma magában hordja a „megélt” történelem jelentését is. A kelet-európai események láthatatlan köteléket teremtettek e történelem részesei és szemtanúi közt: a kortársiasság kötelékét. Politikailag tudatosodott kortársiasságunk ettől a perctől immár közös emlékeket hordoz, amire a második világháború óta nem akadt példa. Mindaz, ami Kelet-Európában történt, ma kollektív értelmezésre vár, amelybe bármely kortárs beavatkozhat. Hiszen az értelmezés nyomban egyfajta beavatkozás is, amennyiben a történés még befejezetlen és közös látómezőnkben mindegyre formálódó élmény.

Az átlag újságolvasók és tévénézők számára nem kétséges, hogy Kelet-Európában manapság a forradalmak tovább folynak, és ebben igazuk is van. Azoknak, akik szociológiai és politológiai szakmunkák bongészése helyett inkább az eseményeket figye-